

SERIEBOKEN

En lärarhandledning för mellanstadiet

AV MELINDA GALACZY

En kort summering

Serieboken är en samling serier för framförallt mellanstadieåldern. Den innehåller utdrag ur serieromaner som har de stora livsfrågorna som teman. Uppväxt, förändring, döden, utanförskap, att komma på vem en är, vänskap samt föräldrar som inte räcker till, är alla ämnen som tas upp. Men likaså finns serier som har ordvitsande och skratt som främsta mål.

Gemensamt för samtliga utdrag är att de tar sin läsare på allvar och får oss att tänka till. Och att de säkerligen kommer få flera av läsarna att vilja läsa verken som utdragen är hämtade ur.

Antologin innehåller 18 utdrag av några av våra mest kända serieskapare. Sist i *Serieboken* finns ett kapitel med instruktioner till hur läsaren kan skapa sin egen seriefigur.

Varför ska eleverna läsa *Serieboken*?

Kombinationen antologi och serier är fiffig. Eleverna får ta del av olika teman, tecknarstilar, berättarstilar och karaktärer precis som i andra antologier. Det som gör att *Serieboken* sticker ut, är att det är just en samling serier, vilket har flera fördelar. Bilderna och den begränsade mängden text i berättelserna gör att alla elever, oavsett läsvana, språkkunskaper eller förförståelse, kan ta till sig innehållet under samma förutsättningar. Detta leder till att alla elever inkluderas i diskussioner och uppgifter både under och efter läsningen.

En annan anledning till att låta eleverna läsa boken är att serier är ett relativt oanvänt medium i svenskundervisningen. *Serieboken*, och samtal kring de olika berättarteknikerna ger en utmärkt möjlighet att få eleverna att förstå att det finns ett oändligt antal sätt att uttrycka sig på och en chans att få prova några av dessa sätt.

Den kanske främsta anledningen är dock att det är en samling verk av hög kvalitet och stort läsvärde. Att läsa och arbeta med *Serieboken* ger möjlighet till läsglädje, identifikation, diskussioner om de stora frågorna i livet, vidgade vyer samt möjlighet till många varierade uppgifter som knyter an till kursplanerna i svenska. Arbetet inbjuder dessutom till samarbete med andra ämnen såsom bild, musik, biologi och engelska.

Antologin kan med fördel läsas i sin helhet, vilket inbjuder till jämförelser av berättarstilar, språk, bilder och innehåll. Men den kan även användas till att arbeta med enstaka utdrag utifrån teman eller önskad uppgift.

Att läsa serier

I den klassiska serien är sidlayouten och rutorna ordnade på ett specifikt sätt (ofta 3-4 rutor på en rad i 4 rader). Detta känner serievana läsare till, och behärskar, medan andra behöver få vägledning. Tintin och Kalle Anka, men även många serieromaner, såsom *Pojken i skogen* och *Aldrig god natt* (som det finns utdrag ur i denna bok) tillämpar detta sätt. Därtill bör man känna till att läsningen av serier innebär att man läser en berättelse som består av en sammanhängande följd av bilder. Bilderna hänger ihop, men mellan bilderna finns alltid luckor. Som serieläsare måste man alltså både läsa text, bilder och kunna fylla luckorna för att få ihop det till en sammanhängande berättelse. Scott McCloud (amerikansk serietecknare och expert på serier som litterärt och konstnärligt medium) kallar detta i sin mycket pedagogiska beskrivning av mediet för *closure*. Detta kan liknas vid att läsa mellan raderna i en textbunden roman, men i serieromanen krävs det för att berättelsen ska bli meningsfull, medan i romanen ger läsning mellan raderna ett djup.

Uppgifter att arbeta med

Den här handledningen är tänkt som en vägledning och inget som kan eller bör följas från punkt till punkt då det nog bara skulle resultera i leda. Med det betyder inte att man ska avstå från att jobba länge med boken. Välj de uppgifter som passar dig, eleverna och deras behov helt enkelt.

Handledningen är indelad i:

- Före läsning
- Under läsning – där uppgifterna är indelade efter antologins olika kapitel
- Efter läsning – som innehåller uppgifter som bygger på att eleverna läst hela eller en stor del av antologin

Före läsning

Serieovana läsare bör göras uppmärksamma på begreppet closure och dess innebörd.

Du kan ta några sidor ur en annan för eleverna mer välkänd serie att utgå ifrån. Eller titta på exempelvis första sidan av Cecilia Torudds *Familjeliv* på sidan 38. Diskutera vad som händer på sidan. Vilka är personerna, hur kan vi följa de olika personerna och vad är det som händer mellan bilderna som vi själva behöver fylla i?

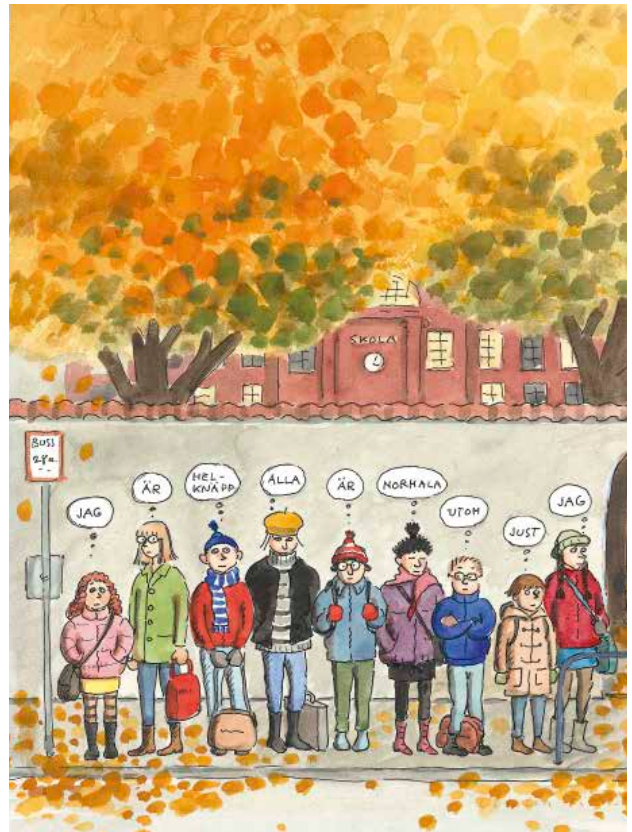

Under läsning

Cecilia Torudd – Alla är helt normala s. 2

Låt eleverna arbeta i par. Alla paren börjar med att titta på sidan. Därefter diskuteras följande:

- Vad handlar serien om? Varför är det just en skola i bakgrunden? Jämför svaren i hela gruppen. Återgå därefter till paren.
- Vad innebär det att vara normal? Är det samma för alla? (Hjälp till vid behov med begrepp som ålder/kön/kulturell tillhörighet/stad eller landsbygd)
- När är det viktigt att vara normal? Diskutera därefter svaren i helklass. Följ upp diskussionerna med en individuell uppgift. Kortskriv kring begreppet normal. Är det viktigt att vara normal? För dig? I skolan? Hemma? Bland kompisar? I skolan? Varför är det viktigt eller oviktigt? Vad händer om en inte är det?
- Gruppera eleverna. Dela ut eller låt grupperna välja situationer som känns onormala men egentligen är normala. De har säkert gott om exempel efter förarbetet som gjorts, annars samla exempel på tavlan. Uppgiften är att skapa en kortfilm (eller pjäs) med temat "Alla är helt normala utom just jag". Målgruppen är den egna åldersgruppen.

De fula grimasernas ö – Johan Waloo s. 3

Högläs serien tillsammans. Variera vilka som läser högt i antologins olika utdrag. Låt eleverna sedan i par diskutera:

- Vad handlar serien om?
 - Vad finns det för saker som vuxna inte låter barn göra? Vilka av dessa håller ni med om? Varför?
 - Varför finns dessa av vuxna uppfunna regler?
- Samla svaren i helgrupp.

Gör en motsvarande serie fast riktad till vuxna. Tänk ut något du önskar att vuxna inte borde få lov att göra (som de ofta gör). Tänk vidare ut ett straff liknande de fula grimasernas ö. Uppgiften kan även falla väl ut som novell eller dramatisering. Presentera elevernas verk för föräldrarna.

Fiskpinnar – Johanna Kristiansson och Joakim Gunnarsson s. 5

Serien inbjuder till arbete med sammansatta ord och särskrivningshumor. Lista tillsammans sammansatta ord som kan tolkas olika (glasögon, husvagn, matbord, snabbmatskedja, skohylla, luciatåg osv). Arbeta i par eller i smågrupper med ett valt ord. Hur kan detta ord illustreras för att få en komisk effekt? Om inspirationen tryter finns en uppsjö exempel på nätet. Presentera gärna serierna/illustrationerna för yngre elever.

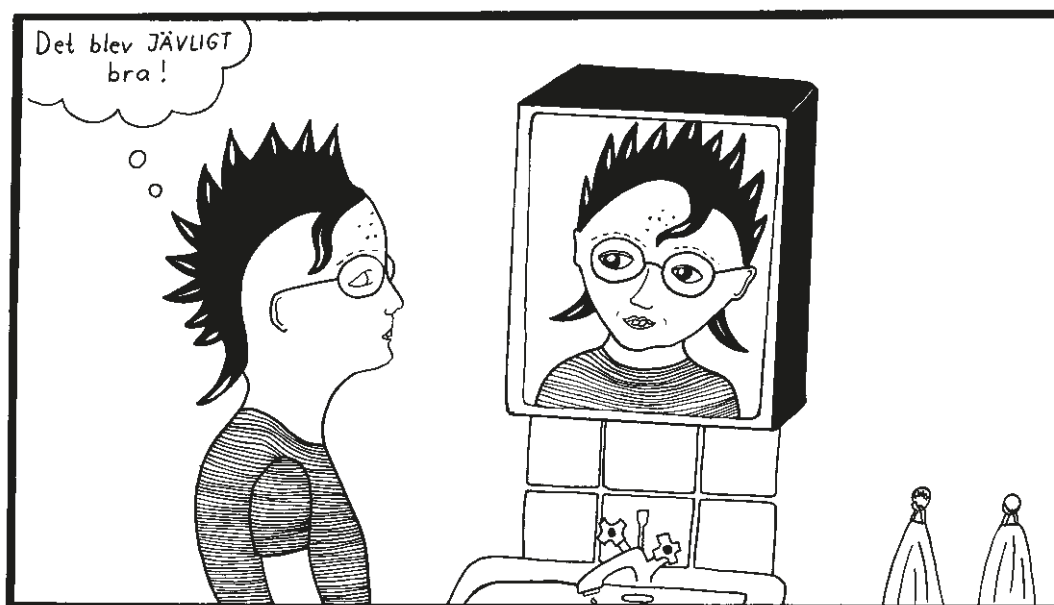
Politisk teater – Coco Moodysson s. 6

Läsning av denna serie kräver förståelse och uppgifterna lämpar sig bäst för årskurs sex och uppåt.

Inled med att berätta lite om tiden handlingen utspelar sig i, nämligen sent 70-tal/tidigt 80-tal. Framförallt det politiska läget, vad människor trodde på och kämpade för, begrepp som motståndsrörelse och subkulturer som punken.

Titta därefter på första sidan. Tolka bilderna tillsammans så att eleverna hänger med i tidshopp och i vem som är vem. Vem är "jaget" i första rutan, och hur ser hon ut sen.

- Läs serien tillsammans. Diskutera i grupper:
- Vad handlar den om? Musik? Vänskap? Att hitta sig själv? Motivera!
- Vad känner vi igen oss i? På vilket sätt? Finns det något som känns främmande? Varför?
- Hur märks det att serien utspelar sig för nästan 40 år sedan?
- Vad menar Coco med "Det blev jävligt bra!" i sista rutan? Vad är det som blev bra?

- Utdraget är hämtat ur serieromanen *Aldrig god natt*, som är en fin skildring av övergången mellan barn och ungdom. Den har filmatiserats (*Vi är bäst* från 2013), och både romanen och filmen är väl värda att arbeta vidare med eller i alla fall tipsa eleverna om.
- Samarbeta med musikläraren och gör ett projekt kring dagens subkulturer och att koppla musiktexter till upphovsperson och tiden då verket har skrivits. Det finns naturligtvis flera subkulturer, men den musikkultur som i sitt engagemang mest kan liknas vid punken är nog hiphopen.
- Vad känner eleverna till om punken? Förutom musikläraren passar det väldigt bra att få in engelskan i projektet också. Se filmen *This is England*, som tillsammans med diskussioner

och uppgifter ger en god förståelse för punken, ska-musiken, skinhead-kulturen och England på 80-talet.

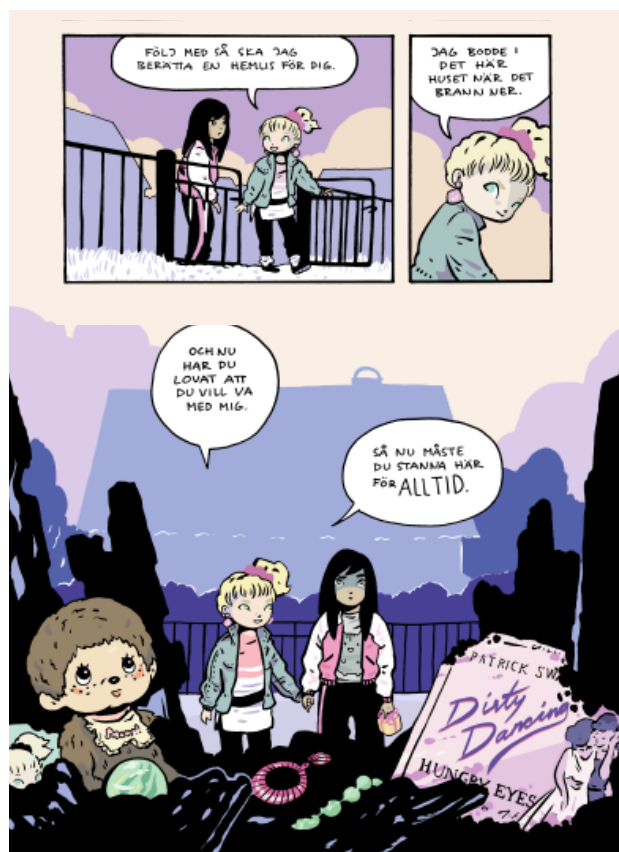
- Hur ser det ut idag? Eleverna kan säkert en hel del om svensk hiphop, men de kanske inte har djupdykt i texterna och samhällsengagemanget. Välj ut en artist att arbeta med tillsammans för att sedan låta eleverna i grupp arbeta kring en annan artist. Ett exempel är Cherrie. Lyssna på hennes sommarprat från 2017, se dokumentären *Ut ur mörkret* och lyssna och tolka låten Änglar. Vad engagerar Cherrie och varför? Vad vill hon ändra på? Vad handlar låttexten om och hur kan man koppla texten till Cherrie och tiden vi lever i?
- Låt därefter eleverna göra samma sak i grupp. Det finns många svenska hiphop-artister med ett samhällsengagemang, såsom Silvana Imam, Timbuktu, Linda Pira, Kartellen, Labyrint med flera. Naturligtvis finns det andra genrer som går att arbeta med på samma sätt om eleverna har andra önskemål. Grupperna ska ta reda på vad artisten har för bakgrund, vad den har skapat och vad texterna handlar om. De kan sedan antingen göra en muntlig presentation eller en musikvideo där budskapet i texten tolkas och framkommer i videon.

Hungry eyes – Mats Strandberg och Sofia Falkenheim s. 16

- Dela ut läsroller och högläs serien till och med sidan 20. Be eleverna diskutera vad serien handlar om. Vad tycker de om Sorayas handlingar? Varför gör hon som hon gör? Vad skulle de själva gjort?
- Läs sista sidan. Vad hände? Serien ger ett utmärkt tillfälle att arbeta med bildläsning och planteringar eftersom den fram till sista sidan verkar handla om en sak men sedan bjuder på en oväntad twist. Låt eleverna leta efter ledtrådarna i bilderna (och dialogerna) i par. Om det behövs ge tips som tid, utseende, färger, samtalsämnen, prylar och uttryck. Lista elevernas fynd på tavlan. Glöm inte att prata om seriens titel och vilken typ av ledtråd den i sig faktiskt är (du har väl koll på din Dirty Dancing?)

Arbeta vidare med planterande och ledtrådar inför fortsatt eget skapande.

- Låt eleverna fundera på Anton Tjechovs berömda citat "Om det hänger ett gevär på väggen i början av en historia måste det avfyras i slutet". Vad menade han? Varför behövs planteringar?
- Gå igenom syftet med planteringar i berättande, samt tips på hur och var planteringar kan göras. Till exempel kan de i grupper få olika scenarier som inte kan komma från ingenstans om trovärdigheten ska bevaras (tex att huvudpersonen plötsligt kan karate

när hen hamnar i bråk, eller att polisen dyker upp och räddar huvudpersonen som är i knipa, eller att huvudpersonen plötsligt kan prata kinesiska/flyga/bli matchhjälte osv). De ska tillsammans komma på ledtrådar och planteringar till scenarierna för att skapa mening och trovärdighet. Ni kan med fördel välja ett scenario tillsammans och gå igenom möjliga planteringar gemensamt. I exemplet med karate kanske mamman har tjatat om att en dräkt måste tvättas, eller en poster med karate kid har hängt ovanför sänglampan, eller så har trösten i karaktärens liv varit alla träningar i dojon osv. Efter att grupperna arbetat med sina planteringar går ni med fördel igenom dem tillsammans. Titta därefter på exempel på planteringar innan eleverna fortsätter sitt eget skrivande. Kortfilmen *Alma*, första sidorna i serieromanen *The walking dead* (ledtrådar till att huvudpersonen legat i koma en längre tid), serien *När farmor hälsar på* (att farmor skulle tycka att det var skönt att komma hem) och en uppsjö andra exempel finns att välja bland.

- Gör en egen serie med en twist som du har planterat ledtrådar till i bilderna. Samarbeta med bildläraren. Alternativt gör om en befintlig text/film till serie med ledtrådar i bilderna. Eller gör om *Hungry eyes* till en novell där ledtrådarna skrivs om i text.

Hos doktorn – Isabelle Arsenault s. 23

- Högläs tillsammans efter att läsroller delats ut. Tänk på att dela ut separata roller till Hellen tankar och det hon faktiskt säger. Stanna upp redan vid första rutan. Titta på bild och text. Vad säger texten och vad säger bilden? Vad kan utläsas ur ansiktsuttryck och färger? Stanna sedan upp igen vid andra rutan. Vad menar hon med "Mindre än klottret på väggen."? Vad tror eleverna att Helen pratar om på sidan 25? Varför säger inte Helen som det är till mamman på sidan 26? Försök i par hitta svar i hela serien (till exempel tyder dialogen på sidan 27 att mamman vet väldigt lite om Helen, likaså att mamman rodnar när hon försöker säga som det är).
- Om eleverna är mer läsvana kan ni läsa hela serien tillsammans och sedan arbeta med den utifrån frågor som:
 - Vad får vi reda på om Helen? Låt eleverna tolka både bilderna och texten. Hur kommer vi fram till våra slutsatser om Helen?
 - Vad vet vi om mamman?
 - Titta på bilderna. Vad är det för stämning i bilderna? Skiftar färgerna och varför i så fall?
- Hur ser en dag ut i skolan för Helen? Skriv utifrån hennes perspektiv en sida i hennes dagbok. Få med dig själv i dagboken då du agerar så som du skulle vilja om Helen gick i din klass.

Katten – Mats Jonsson s. 29

Läs serien tillsammans.

- Gör samtalsövningen "Är det sant?". Ställ påståenden som eleverna ska ta ställning till. Anpassa djupet i påståendena efter dina elever och vad du vill ha ut av uppgiften. För att kontrollera enkel läsförståelse kan det vara påstående såsom: Mats katt dör. Mats blir re-tad i skolan. Mats föräldrar är olika/lika. För att gå mer på djupet: Mats är konstig. Mats föräldrar är känsloloka. Situationen med kattskinnet kan hända i alla skolklasser. Man kan inte vara så fäst vid ett djur. Man får naturligtvis tycka flera olika saker kring samma på-stående.
- Arbeta i par. Välj en scen ni vill ändra i. Gör om scenen så som ni vill att det ska vara. Vad förändras i handlingen och varför? Spela upp eller beskriv i grupper.

Min farfar var snickare – Katrin Clante och Anette Herzog s. 44

- Hur förändras livet när en människa föds? Låt eleverna fråga en närstående hur hans liv förändrades vid deras ankomst. Hur var det innan? Hur blev det efter? Obs! Detta kan vara en känslig uppgift och ska bara finnas med om man som lärare känner sina elever väl.
- Titta på färgsättningen. Hur tolkar ni de gröna detaljerna?
- Viola grubblar på varför ingen funderar över var man fanns innan man kom till världen. Vi får inget svar på denna högst filosofiska fråga, vilket gör den lämplig att fundera vidare på i grupp. Kanske kan ni skapa en podd som heter "filosofiska rummet" (stulet från SR) eller ett bättre namn, där eleverna i små grupper/par tar sig an Violas (och deras egna såklart!) grubblerier. Låt eleverna planera hur de ska göra sina poddar lyssnarvänliga och relevanta.
- Har du funderat på döden? Vilka tankar har du? Enskild skrivuppgift. Att skriva poesi läm-par sig väl då man vill förmedla en känsla. Läs gärna andra texter/dikter (som är lämpliga för åldern!) om döden.
- Hur verkar Violas farfar vara som person? Varför tror du det? Sök bevis i texten.

Första gången – Julia Hansen s. 50

Samarbeta gärna med biologiläraren. Läs serien tillsammans.

- Diskutera det ni läst i grupper. Hur reagerar Julia på att hon fått mens? Vad tycker ni om mammans reaktion? Varför tycker hon att det är så pinsamt? Vad kan göras för att det ska kännas mindre pinsamt?
- Avdramatisera mensen! Ge alla (kanske i par) ett mensuppdrag, det vill säga frågor om mens att söka svar på, besvara och presentera. Ge exempel på frågor men låt elevernas egna frågor styra. Frågorna skrivs och lämnas in till läraren för att sedan delas ut. Ha en mensutställning i klassrummet med alla svar.
- Ge eleverna lästips. Serieantologin *Kvinnor ritar bara serier om mens* och *Ja, jag har mens, hurså?* av Clara Henry känns självklara, precis som Liv Strömquist sommarprat från 2013.

Pappa dricker – Sissel Gustafsson s. 66

Läs och diskutera texten.

- Vem är berättaren i serien? Vad vet vi om henne?
- Sissel förstår inte att pappan är alkoholist. Hur märks det att hon inte förstår detta?
- Hur märks det att Sissel sympatiserar med pappan?
- Hur förstår vi som läser att pappan är alkoholist även om berättaren inte vet det? Hitta ledtrådarna tillsammans.
- Prata om alkoholism. Vad är det? Hur vanligt är det? Var kan man som barn söka hjälp? Sista sidan i Sissel Gustafssons serieroman *Stackars pappa* är en sida om BRIS. Låt eleverna ta reda på vad BRIS är. Varför finns BRIS? För vem? Hur tar man kontakt?
- Serien är skriven ur det lilla barnets perspektiv. Hur skulle den skrivas om det i stället var en 12-åring som var berättaren? Gör om serien i par. Vilka är skillnaderna och varför? Redovisa för varandra i grupper. Diskutera skillnaderna.

Efter avslutad läsning

Låt eleverna välja två serier i antologin där de hittar likheter. Likheter kan vara i handling, karaktärer, tecknarstil, språket, bilder, känslor de fick av att läsa dem, budskap eller något annat. Vilka är likheterna? Gör först ett Venn-diagram där likheterna och skillnaderna blir synliga. Skriv sedan en resonerande text med hjälp av språk- och strukturstöd.

- En likhet är ... Precis som i ..., En annan/ytterligare en likhet är ..., Dessutom ...
- Den största skillnaden är ..., Det som inte finns i X ..., Till skillnad från ...
- Sammanfattningsvis ..., Avslutningsvis ...

Välj en favoritserie. Uppgiften är en författar/skaparepresentation.

- Vem är personen?
- Vad har hen mer skapat?
- Barndom/Uppväxt

Försök få till en intervju. De flesta skaparna är svenska med svenska förlag att kontakta. Det går ofta bra att göra en intervju via mail.

- Berätta också vad som tilltalade dig med serien.
- Bonus är såklart att läsa hela serien om den är ett utdrag.

Presentationen kan göras som en klassisk muntlig presentation i helklass, men även som en podd-inspelning, i synnerhet om eleverna lyckas få till intervjuer.